

A közügyet érintő, objektíve becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulások büntetendőségének megítélése

Különös tekintettel a sértési célzat értékelésére

GYULAY DÁNIEL*

A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése az alkotmányos forradalmat követően jelentősen átalakult hazánkban. A 36/1994. (VI. 24.) AB határozat a rágalmazás és becsületsértés védett jogi tárgyát megváltoztatta, az alapjogi követelményeket a közéleti kérdések kapcsán a két büncselekmény vizsgálatának körébe vonta, mindazonáltal a tényállásszerűségben és a védett jogi tárgyban megjelenő eltérő becsületfogalmat meginkább eltávolította egymástól. Az elmúlt egy évtized kúriai gyakorlata ezen kettősséget következetesen követte, azonban a Kúria Bfv.378/2022/8. számú határozata felveti a változás lehetőségét. A joggyakorlatot áttekintve kérdésessé vált, hogy valóban érvényesül-e valamennyi alapjogi követelmény. A joggyakorlat két fő alapjogi érintettségű kérdése a sértési célzat megítélése és a tényközlések esetén alkalmazott eredménytelen valóság bizonyítása. Miként értékeli ugyanis a büntető bíróságok a sértési célzattal kifejtett véleménynyilvánításokat? Elegendőnek tekinthető a büntetőjogi felelősség megállapításához közügyet érintő tényközlések esetén a valóság bizonyításának sikertelensége? A cikk ezen véleménynyilvánítás szabadságát érintő kérdéseket taglalja.

Kulcsszavak: rágalmazás, becsületsértés, a véleménynyilvánítás szabadsága, közügy, becsület

Assessment of the punishable expressions affecting public affairs that are objectively suitable for damaging honor

With particular regard to the evaluation of intention of insulting

After the constitutional revolution in criminal law the adjudication of manifestation in public affairs changed in Hungary. The Resolution of the Constitutional Court No. 36/1994. (VI. 24.) was amended the defamation's and slander's protected legal interest. From this Resolution of the Constitutional Court the examination of fundamental rights requirements are necessary to determine these two criminals, but it distanced the different concept of honor appearing in the scope of acts and the protected legal interest from each other. The Supreme Court's practice of the past decade consistently followed this duality, however, the resolution of the Supreme Court No. Bfv.378/2022/8. raises the possibility of change. Reviewing the legal practice, it became questionable whether all the fundamental rights requirements really apply. The two main issues of legal practice with fundamental rights implications are judging the

* Megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar.

intention of insulting and the unprofitable justification in the case of statements of fact. How do criminal courts assess expressions of opinion with the intention of insulting? Is the failure to prove the truth ample to establish the criminal liability in the case of statement of fact concerning public affairs? The article examines these issues concerning freedom of expression.

Keywords: defamation, slander, freedom of expression, public affairs, honor

1. Jogtörténeti anomália

A rágalmazás és a becsületsértés jogi normája és bírósági gyakorlata a Csemegi-kódextől napjainkig számos átalakuláson ment keresztül. Ebben a tanulmányban a közügyet érintő véleménynyilvánítással kapcsolatos jogfejlesztések kapnak hangsúlyt. Ennek legjelentősebb állomásait röviden áttekintve elsőként a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény hozta változást szükséges megemlíteni. A jogalkotó a két deliktum tényállását átalakítva, azokat lényegesen leegyszerűsítve megalkotta a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvben is használt „becsület csorbítására alkalmas” fordulatot. A *terminus technicus* megjelenése a tényállásban, majd a tényállásszerű és a társadalomra veszélyességet nélkülöző megnyilvánulások eltérő értékelése kettős becsületfogalmat alakított ki a büntetőjogban. Azzal ugyanis, hogy a bírósági gyakorlat tényállásszerűként értékelte a köteleességteljesítés során kifejtett és a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tett, de a társadalomra veszélyességet nélkülöző megnyilvánulásokat, elválasztotta egymástól a tényállásszerű becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulásokat és a védett jogi tárgyat determináló becsületet.¹ Ugyanis a Büntető Törvénykönyvek következetes indokolása szerint a rágalmazás és a becsületsértés védett jogi tárgya is a becsület,² így a tényállásban való megjelenése miatt szükségszerűen eltérő fogalomhasználata alakult ki a tényállásszerűség és a védett jogi tárgy körében.³

¹ Kúria Bfv.1078/2012/5.; EH2013. 09.B16.; BH2013. 8.204.; EH2019. 01.B2.; EH2019. 02.B3.; BH2020. 4.96.

² Az indokolás az 1961. évi V. törvény tervezetének magyarázatára és miniszteri indokolására utalva az emberről, tulajdonságairól, magatartásáról a társadalmi környezetben kialakult kedvező ítéletként definiálta a becsületet. Igazságügyi Minisztérium: *A Magyar Népköztársaság Büntető törvénykönyve*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962, 451. Hasonló indokolással találkozhatunk az 1978. évi IV. törvényhez fűzött törvényjavaslat indokolásában (Igazságügyi Minisztérium: *Büntető törvénykönyv*. Budapest, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, 1979, 242.), valamint a Büntető törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslatban is (348.).

³ Az új szabályozás áldozataivá az 1961. évi V. törvényt megelőzően definiált büntetendőséget kizáró okok váltak. A Büntető Törvénykönyv a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. törvénycikktől kezdődően törvényben definiált kizáró okként szabályozta a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tett megnyilvánulások büntetendőségét. Az 1961. évi Btk. szakított e felfogással, és a bírói gyakorlat az új jogszabály hatálybalépésétől kezdődően a társadalomra veszélyességet nélkülöző cselekmények körét bővítve alkalmazta a kizáró okot. A törvény miniszteri indokolása a rágalmazás és a becsületsértés különleges büntetendőséget kizáró okaira kitérve külön említette, hogy a javaslat ezek egyikét sem tartalmazta. Azonban annak problémájával nem foglalkozott, hogy az új törvényi tényállás szabályozásával akaratlanul elválasztotta a tényállásszerű és a társadalomra veszélyességet nélkülöző becsület fogalmát. A miniszteri indokolás a Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása (BHÖ) 406. pontját kiemelve említést tett arról, hogy „a hatályos jog kizárta a rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását, ha a tényállítás (tényre közvetlenül utaló kifejezés) használata hatóság előtt folyamatban lévő ügyben tárgyalás

E jogtörténeti lépéssel érkezünk el a közügyet érintő megnyilvánulások szempontjából legnagyobb jelentőséggel bíró 36/1994. (VI. 24.) AB határozatig. Az Alkotmánybíróság e döntésétől kezdődően a közéleti párbeszédet érintő megnyilvánulások kapcsán a tūrés kötelezettség határa megváltozott. Amellett ugyanis, hogy a testület alkotmányellenesnek mondta ki és a határozat közzétételének napjával megsemmisítette a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 232. §-ában szereplő „hatóság vagy hivatalos személy megsértése” tényállást, úgy rendelkezett, hogy

a Btk. 179. és 180. §-ainak alkalmazásánál alkotmányos követelmény, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jog által alkotmányosan védett, így nem büntethető véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel és intézményekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb legyen, mint más személyeknél.⁴

Az Alkotmánybíróság e döntésével – az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) gyakorlatahoz hasonlóan – eltérő tūrés kötelezettséget teremtett a közéleti és a nem közéleti szereplők számára. A bírósági gyakorlat e határozatra reflektálva, tovább mélyítve a fent említett kettős becsületfogalom közötti különbséget, a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése érdekében tényállásszerűnek minősítette az emberi méltósághoz és a jó hírnévhez való jog szükségesség-arányosság tesztje szerint korlátozott határát át nem lépő, közügyet érintő megnyilvánulásokat, azonban azok büntetendőségét a társadalomra veszélyesség hiányában kizárta.

A gyakorlat a Kúria Bfv.950/2011/3. számú határozatában vitathatatlanul azonosítható. A határozat indokolása a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra hivatkozva kifejtette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a tényállásra is kiterjed.

Ennek azonban nem a tényállítás – törvényi tényállás szerinti – fogalma ellenében, hanem akkor van jelentősége, ha az ilyen tényállítás becsületcsorbításra objektíve alkalmas is. A tényállítás (híresztelés stb.) törvényi tényállás szerinti fogalmának megvalósulása szempontjából az adott megnyilatkozás önmagában – s nem pedig alapjogi viszonyban – vizsgálendő.⁵

alkalmával szóval, vagy üggyiratban az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag történt; ugyanezen szabály áll az ügyfélnek vagy képviselőjének tett egyéb nyilatkozatai tekintetében is, feltéve, hogy a nyilatkozat az ügyvel összefügg és az ügyfél érdekében szükséges volt.” Igazságügyi Minisztérium i. m. 1962 (2. lj.) 453–454. A javaslat álláspontja szerint nem volt szükség e törvényileg szabályozott kizáró ok jogszabályi kodifikációjára, mert „az ügyfélnek, illetve képviselőjének hatóság előtt folyamatban lévő ügyben az őket megillető jogok gyakorlása körébe eső ténykedései nem jogellenesek, a jogellenesség hiánya pedig az általános tanok szerint is kizárja bűncselekmény megállapítását” (uo. 454.). Az indokolás kifejtésekor nem vette figyelembe, hogy az újonnan létrehozott „becsület csorbítására alkalmas” fordulattal a törvényi tényállásba is beemelte annak a becsületnek a fogalmát, amelyet az indokolás elején definiált. Az indokolás azt tükrözi, hogy a jogalkotó össze kívánta kötni a becsületet és a becsület csorbítására alkalmasságot – így a tényállásszerű és a jogellenes cselekményeket –, azonban annak kifejtésére, hogy jogellenesség hiányában a cselekmény tényállásszerűsége is hiányzik, nem került sor. Az új tényállás hatálybalépése ellenére a jogalkalmazói gyakorlat változatlanul jogellenesség hiányában zárta ki a köteleességteljesítés során megvalósított rágalmas és becsületsértés büntetendőségét (BH1966. 5.4857).

⁴ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, rendelkező rész 3.

⁵ Kúria Bfv.950/2011/3.

Rögzítette továbbá azt is, hogy ha a becsület csorbítására egyébként objektíve alkalmas tényközlés a véleménynyilvánítás szabadsága alá tartozik, és hatóság vagy hivatalos személy, közszereplő politikus vonatkozásában, e minőségére tekintettel kerül kifejtésre, akkor a megnyilvánulás nélkülözi a jogellenességet. A bűncselekmény ez esetben nem a tényállásszerűség, hanem a társadalomra veszélyesség hiánya miatt nem állapítható meg.⁶ A Kúria e megállapítása több mint egy évtizede visszatér a közügyet érintő tényközlések bírálatáról szóló határozatok indokolásában.⁷ A kettős becsületfogalomból eredően a közügyet érintő megnyilvánulások büntetendőségének megítélése során a védett jogi tárgy szerinti becsület bír jelentőséggel, ezért a továbbiakban e jogintézményt vesszük alapul.

2. A közügyet érintő megnyilvánulások vizsgálata

A hatályos alkotmánybíróági gyakorlat tágabb teret biztosít a véleménynyilvánítási szabadság számára, ha a megnyilvánulás közügyet érint. Azonban a véleményszabadság sem korlátlan. Ez az alapjog is ütközhet mások emberi méltósághoz való jogával és a természetes személyek, a jogi személyek vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyok jó hírnévhez való jogával. Annak megítéléséhez, hogy az adott megnyilvánulás átlépi-e a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülése érdekében korlátozott emberi méltósághoz és jó hírnévhez való jog szükségességarányosság tesztje szerinti határvonalat, a hatályos alkotmánybíróági gyakorlat szerint⁸ – a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban (indokolás [39]–[41]), majd a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban (indokolás [30]–[33]) megfogalmazott mérce alapján – a jogalkalmazónak először azt kell eldöntenie, hogy a megnyilvánulás közügyben való megszólalásnak minősül-e, azután azt, hogy értékítéletnek vagy tényállításnak tekinthető-e.

A megnyilvánulás közügy jellegének meghatározásához számos alkotmánybíróági döntés szolgáltat támpontot. Miként azt az EJEB gyakorlatára hivatkozva már a 7/2014. (III. 7.) AB határozat is egyértelművé tette, a közügyekkel összefüggésben kifejtett nyilatkozatok és az azokkal szembeni fokozott türeli kötelezettség túlmutat a politikai vitákon és a politikusokon. A véleménynyilvánítás szabadságának kiemelt védelme attól függetlenül kiterjed a közösséget érintő egyes kérdések megvitatására, hogy az adott közérdekű kérdés politikusokat, hivatalos

⁶ Uo.

⁷ Lásd például BH2013. 8.204.; EH2013. 09.B16.; EH2019. 01.B2.; BH2020. 9.258.; BH2021. 9.249.; BH2022. 10.256.; Kúria Bfv.950/2011/3.; Kúria Bfv.957/2011/5.; Kúria Bfv.1052/2018/6.; Kúria Bfv.51/2019/5.; Kúria Bfv.950/2019/3.; Kúria Bfv.750/2021/6.

⁸ Az Alkotmánybíróság a 3145/2018. (V. 7.) AB határozattal az ekként megfogalmazott szempontokat kiegészítve, meglátásom szerint helytelenül, úgy foglalt állást, hogy annak vizsgálata is szükséges, hogy a közügyet érintő megnyilvánulás a közléssel érintett személyt közszereplői minőségében érintette-e (indokolás [44]). A testület azonban joggyakorlata során az így kifejtett többletszempontot nem tartotta fenn, lásd 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás [30]–[33]; 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat, 3048/2020. (III. 2.) AB határozat, indokolás [28] és [21]; 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [35]–[36]; 3210/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [37]; 3212/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [37]; 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [28]–[29]; 3215/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [29].

személyeket vagy magánszemélyeket érint-e.⁹ Ekként a közéleti vita körébe tartozik az üzleti szereplők társadalmi felelősségvállalása és az üzleti életben jelentkező közérdeklődésre számot tartó kérdések is.¹⁰

Az Alkotmánybíróság a törési kötelezettség meghatározása szempontjából, mint említettük, annak tulajdonít jelentőséget, hogy az érintett megnyilvánulás tényközlésnek vagy értékítéletnek minősül-e. A különbségtétel alapját az ún. bizonyíthatósági teszt képezi.¹¹ A tényközlés olyan konkrétumokat tartalmaz, amelyek valósága bizonyítható,¹² az értékítélet valóságátartalma viszont nem ellenőrizhető, és bizonyításának elrendelése sértené az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 10. cikkét.¹³ Egyetértek Koltay Andrással és a 3107/2018. (IV. 9.) AB határozattal abban,¹⁴ hogy a tényállítás és az értékítélet elhatárolása nem szűkíthető kizárólag a bizonyíthatósági tesztre. Az állásfoglaláshoz figyelembe kell venni a megnyilvánulás kontextusát: hiába bizonyítható az egyes kijelentések valósága, ha a teljes szövegösszefüggés alapján a közlés értékítéletnek minősül.

Az elhatárolás a véleménynyilvánítási szabadság határainak meghúzósa miatt fontos. Az Alkotmánybíróság a törési kötelezettség szempontjából a kezdetektől jelentőséget tulajdonít annak, hogy a megnyilvánulás tényközlésnek vagy értékítéletnek minősül-e. Az alapjog ugyanis kizárólag akkor biztosít alkotmányos oltalmat a tényközléseknek, ha azok valószínűsülnek, vagy ha a valótlanságukról a híresztelő nem tudott, és a foglalkozás által megkívánt körülmények mellett sem tudhatott.¹⁵ Ezen alkotmányos követelmény mellett szükséges megemlíteni a valóság bizonyításának jogintézményét. A Btk. 229. § (1) bekezdése értelmében nem büntethető az elkövető a rágalmozás és a becsületsértés tényállását kimerítő közlésért, ha az abban foglalt tényállítás valóban bizonyul. E szabály alkalmazásának feltétele, hogy a tényközlést közérdek vagy bárkinek a magánérdeke indokolja.

Tekintettel arra, hogy az első szempont kapcsán a jogalkalmazónak már értékelnie kellett a megnyilvánulás közügy jellegét, annak esetén a valóság bizonyításának is helye lehet.¹⁶ Mindazonáltal megkérdőjelezhető a jogintézmény alkalmazásának szükségessége. Ahogyan azt már

⁹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás [30].

¹⁰ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, indokolás [32].

¹¹ Lásd 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [41]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, indokolás [54]; Kúria Bfv.287/2014/5.; Szegedi Ítéltábla Bhar.423/2018/8. A Szegedi Járásbíróság indokolása szerint a tényállítások és az értékítéletek között a különbség az, hogy a tények fennállása bizonyítható, míg az értékítélet valóságátartalma bizonyítását előíró követelmény teljesítése általában lehetetlen, sérti a véleménynyilvánítási szabadságát (vítás esetben a tényállítás és a véleménynyilvánítás elhatárolása az ún. bizonyíthatósági teszt alapján történhet, vagyis az a közlés, amelynek a valósága vagy valótlansága bizonyítható, az tény, amelyiké nem bizonyítható, az vélemény). Lásd Szegedi Járásbíróság B.1664/2012/10.

¹² 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [41].

¹³ Lingens v. Austria, no. 9815/82, 1986. július 8-i ítélet [46].

¹⁴ KOLTAY András: *A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme*. Pázmány Law Working Papers, 2019/4., 1–23.; 16.3217/2020. (VI. 19.) AB határozat, indokolás [38].

¹⁵ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III.2.; 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [31]; 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, indokolás [54].

¹⁶ A 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat alapján a közügyek alakítóinak személyiségét, hitelességét érintő vélemények többnyire a közügyek érintő megnyilvánulások körébe tartoznak, ezért a közszereplőket érintő, közügyek körében kifejtett megnyilatkozások során általában helye van a valóság bizonyításának (indokolás [43]).

korábban említettük, a véleménynyilvánítás szabadsága alkotmányos oltalomban részesíti azokat a közügyet érintő tényközléseket, amelyek hamis tartalmáról a híresztelő nem tudott vagy a foglalkozása által megkívánt körütekintés ellenére sem tudhatott. Miként arra az Alkotmánybíróság a 3328/2017. (XII. 8.) AB határozatban rámutatott, a közéleti kérdést érintő tényközlések esetében a valóság bizonyításának sikertelensége nem elegendő a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapításához.¹⁷ Ebből eredően a közéleti kérdést érintő tényközlések kapcsán a valóság bizonyítása csak akkor bír relevanciával, ha a nyilatkozatot tevő személy foglalkozása vagy hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna a tények valóságtartalmának vizsgálata, vagy a valótlan voltra vonatkozó tudomásra is bizonyítást folytatnak le. Minden más esetben a valóság bizonyítása feleslegesnek minősül.

Az értékítélet megengedhetőségével elérkezünk a cikk fő kérdéséhez. Ahogyan azt az Alkotmánybíróság is megfogalmazta a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban,

az értékítéletek közös sajátossága, hogy igazságtartalmuk nem ellenőrizhető és nem igazolható. A közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása érdekében pedig bizonyos fokú túlzást, provokációt is magukban foglalhatnak.¹⁸

Már a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat indokolása kifejtette, hogy „az egyén személyes véleményére a véleménynyilvánítási szabadság minden esetben kiterjed, függetlenül attól, hogy az értékes vagy értéktelen, igaz vagy hamis, érzelmen vagy észérveken alapul”.¹⁹ A testület gyakorlata a közéleti kérdéseket érintő nézeteknek, bírálatoknak és jellemzéseknek alkotmányos védelmet biztosít, függetlenül azok helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző,²⁰ tiszteletre méltó vagy elvetendő,²¹ értékes vagy értéktelen mivoltától.²² A türeési kötelezettség határát a sértési célzatú véleménynyilvánítás köre képezi.

3. A sértési célzattal kifejtett véleménynyilvánítások megítélése

A véleménynyilvánítási szabadság határának egyik fő kérdése a sértő célzattal kifejtett, közügyet érintő, becsületet csorbító értékítéletek megítélése képezi. A megnyilvánulási kör alapjogi elemzésének szükségessége a Budapest Környéki Törvényszék 9.Bf.593/2021/9. számú ítéle-

¹⁷ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás [96].

¹⁸ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [40].

¹⁹ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III.2.

²⁰ Oberschlick v. Austria, no. 11662/85, 1991. május 23-i ítélet [57].

²¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, indokolás [49].

²² 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [31]; BH2004. 104.; BH2018. 7.189.; Szombathelyi Törvényszék Bf.352/2014/7. A Handyside-ügyben az EJEK kimondta, hogy a véleménynyilvánítási szabadság azokra az információkra is kiterjed, amelyek egyes személyekre vonatkozóan sértők, zavarók vagy sokkolók lehetnek. Handyside v. the United Kingdom, no. 5493/72, 1976. december 7-i ítélet [49]. Az EJEK erre vonatkozó következetes gyakorlata felismerhető többek között a következő ügyekben is: Lingens (13. lj.) [41]; Castells v. Spain, no. 11798/85, 1992. április 23-i ítélet [42]; Oberschlick (20. lj.) [57]; Oberschlick v. Austria, no. 20834/92, 1997. július 1-i ítélet [29]; Thoma v. Luxembourg, no. 38432/97, 2001. június 29-i ítélet [44].

tének indokolása kapcsán merült fel. A másodfokú bíróság ügydöntő határozatában, megváltoztatva az elsőfokú bíróság ítéletét, felmentő ítéletet hozott ama megnyilvánulás kapcsán, amely szerint a közszereplő politikus magánvádló „félbűnöző, korrupt, erkölcstelen, már csak kizárólag a lopásban érdekelt”. A törvényszék a megnyilvánulás megítélése kapcsán a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatra hivatkozva rögzítette, hogy „a közlés akkor tekinthető öncélúnak, ha az a közügyek vitatásának a körén kívül esik, így az a magán- vagy családi élettel kapcsolatos”. Tekintettel arra, hogy a magánvádlót nem magánemberként, hanem közszereplő politikusként érte bírálata, a másodfokú bíróság indokolása szerint az öncélúság fogalmilag teljességgel kizárható.²³ A törvényszék a következő okfejtéssel indokolta döntését:

A magánvádló által sérelmezett megnyilvánulás nem pusztán személyt sértő gyalázkodás; a magánvádló személyét kétségkívül sértő, de tevékenységének közösségi hatására vonatkozó utalásokat tartalmaz. Erre tekintettel pedig nem állapítható meg a közlés öncélú jellege. Épp a közéleti kérdés megvitatása és ahhoz szorosan kapcsolódóan a magánvádló közéleti tevékenysége kapcsán használt sértő, erős kifejezések nem tekinthetők öncélú gyalázkodásnak, az emberi méltóság érinthetetlen korlátozhatatlan magját nem sértik, így az Alaptörvény IX. cikkének védelmi körébe tartoznak.

Másként fogalmazva: a Budapest Környéki Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a közszereplő politikussal szemben használt tényállásszerű és a becsület csorbítására alkalmas megnyilvánulás kapcsán azért hiányzik a társadalomra veszélyesség, mert a kétségkívül sértőnek tekintett megnyilvánulás közéleti kérdést érintett.

A sértési, pusztán megalázási céllal kifejtett megnyilvánulás alapjogi kérdését valóban a 13/2014. (IV. 18.) AB határozattal kívánta rendezni az Alkotmánybíróság. Az Alaptörvény és az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) hatálybalépésével lehetőség nyílt arra, hogy az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal forduljon az Alkotmánybírósághoz. A jogintézmény bevezetését követően a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat volt az első olyan valódi alkotmányjogi panasz alapján hozott alkotmánybírói határozat, amely büntetőügyben a közéleti kérdést érintő megnyilvánulások határát vizsgálta.²⁴ A testület az ügy elbírálása kapcsán észlelte, hogy az alkotmányjogi probléma a vizsgálat tárgyát képező ügyön túlmutat, hiszen a közügyek vitatását érintő véleménynyilvánítás szabadságával összefüggő mércét a határozat meghozataláig csak utólagos normakontroll típusú eljárásban dolgozhatta ki. Ekként az AB határozat lehetőséget biztosított a testület számára az olyan szempontok megfogalmazására, amelyek alapulvételel a bíróságok az Alaptörvényből fakadó követelményekkel összhangban hozhatnak döntést a közszereplők bírálatát érintő ügyekben.²⁵ A Budapest Környéki Törvényszék által is hivatkozottak szerint az Alkotmánybíróság alábbi megállapítása bír jelentőséggel itt tárgyalat témánk szempontjából:

²³ Budapest Környéki Törvényszék 9.Bf.593/2021/9. számú ügydöntő határozat, indokolás [25].

²⁴ BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntetőbíróságok az alapjogi követelmények és a dogmatika szorításában.* Doktori értekezés, Budapest, ELTE, 2019, <https://bit.ly/498h0MO>, 133.

²⁵ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [20].

A közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása érdekében pedig bizonyos fokú túlzást, provokációt is magukban foglalhatnak. [...] Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdésében foglaltakra is figyelemmel, a korábbi alkotmánybírósági gyakorlathoz képest hangsúlyozza ugyanakkor, hogy a véleményszabadság határa mások emberi méltóságából fakadó becsület és jó hírnév védelme. Vagyis a véleményszabadság már nem nyújt védelmet az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán-, vagy családi élettel kapcsolatos közlésekkel szemben, amelyek célja a pusztá megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása.²⁶

Kizárólag ezt a szövegrészt alapul véve – a törvényszék ítéletéhez hasonlóan – arra lehetne következtetni, hogy ha egy közéleti témakörben tett nyilvánulás célja pusztán a közléssel érintett személy megalázása, sértése vagy bántása, akkor a nyilatkozat a véleménynyilvánítás szabadságának oltalmát élvezi. Határozott meggyőződésem szerint nem ez volt az Alkotmánybíróság célja, és a közszereplő politikusnak a szükségesség-arányosság tesztje alapján sincs korlátlan türelessége akkor sem, ha a sértési céltat magában foglaló nyilatkozat kapcsolatban áll egy közügyi párbeszéddel. E megállapítás és az idézett bírósági döntés anomáliája abban rejlik, hogy a hivatkozott alkotmánybírósági szempont kialakításához a testület ugyan ezen határozat indokolásának [37] bekezdésében kiemelte és alapul vette az EJEB-nek a Skalka-ügyben hozott határozatát a sértési és megalázási céltat kapcsán.²⁷ Így az EJEB gyakorlatából merített alapjogi mérce nem áll összhangban a fenti konklúzióval, ugyanis az EJEB következtetése szerint „az Egyezményben garantált véleménynyilvánítás szabadsága már nem oltalmazza azokat a közléseket, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása vagy a közügyekkel össze nem függő, öncélú támadása, megsértése”.²⁸

Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróságnak a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban kiűzött célja az idézett – ekként a Skalka-ügyben a sértési céltatra vonatkozóan is kiemelt – szempontok figyelembevételével egy olyan mérce meghatározása volt, amelynek alapján a közlések büntetőjogi megítélése összhangban áll az Alaptörvény IX. cikkében és az EJEE 10. cikkében determinált véleménynyilvánítás szabadság követelményével, a testület célja nem lehetett az, hogy közügyet érintő, megalázási, bántási vagy sértési céltattal kifejtett közlés a véleménynyilvánítás szabadságának oltalma alá tartozzon.²⁹ Ennek megfelelően meglátásom szerint a testület az e körbe tartozó nyilatkozatokat az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértő közlések körébe vonta. Ezt támasztja alá a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [40] bekezdésének utolsó mondata, amely a véleménynyilvánítás szabadságának határa kapcsán a következő mércét rögzítette: „Ezenkívül nem védelmezi a közéleti vitában kifejtett véleményt sem, ha az abban megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsméréseben öltenek testet.”³⁰

²⁶ Uo. [40].

²⁷ Skalka v. Poland, no. 43425/98, 2003. augusztus 27-i ítélet [34].

²⁸ Uo.

²⁹ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [38].

³⁰ Uo. [40].

Szükségesnek tartjuk kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság az így megfogalmazott mércét a határozat indokolásának [29]–[32] bekezdésével összevetve értelmezte. A Skałka-ügyben kifejtettekkel összhangban mondta ki:

Nyilvánvaló emellett az is, hogy nem a közéleti véleménynyilvánítás szabadságával él, aki a másik személy emberi mivoltában való megalázása érdekében használ súlyosan bántó, vagy sértő kifejezéseket. Ennek megfelelően az emberi státuszt közvetlenül megtestesítő emberi méltóság a közéleti vita szabadságának határvonalát jelöli ki.³¹

E megállapítás a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat óta időről időre megjelenik a testület döntéseiben, bizonyítva annak változatlan alkalmazandóságát.³²

Mindezek alapján – az EJEB gyakorlatával összhangban – a véleménynyilvánítás szabadsága nem nyújt védelmet azon, látszólag közéleti kérdésben kifejtett, megnyilvánulások számára, amelyek célja a közléssel érintett személy megalázása, bántása vagy sértése. Következésképpen a védett jogi tárgy sérelmének azonosításához a jogalkalmazónak a megnyilvánulás célját is fel kell tárnia.³³ Ha ugyanis a súlyosan bántó vagy sértő közlés célja a másik személy megalázása, akkor a nyilatkozat nem vonható a véleménynyilvánítás szabadságának oltalma alá, ekként a cselekmény nemcsak tényállásszerűnek, hanem a társadalomra veszélyesnek is tekinthető.³⁴

A védett jogi tárgy alapját képező alkotmányos követelmény szempontjából hasonló következtetést fogalmazott meg az 1/2015. (I. 16.) AB határozat: „a csak és kizárólag az érintett személy lejáratására irányuló, egyfajta szitokszóként megjelenő forma nem tartozik a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának alkotmányosan védett körébe” (indokolás [35]).³⁵ Ez ugyancsak összhangban áll a Skałka-ügyben és a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban elemzett következtetésekkel. A véleménynyilvánítás szabadsága és az emberi méltósághoz vagy a jó hírnévhez való jog ütközése miatt a szükségesség-arányosság tesztje szerinti korlátozásából eredő határvonalat a közlést kifejtő személy célzata is befolyásolja. Miként arra a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat is rámutatott, a véleménynyilvánítás gyalázkodó jellegének megítéléséhez a bíróságnak az eset összes körülményét, így különösen a közlés célját kell vizsgálnia.³⁶ Az EJEB gya-

³¹ Uo. [29].

³² 1/2015. (I. 16.) AB határozat, indokolás [42]; 3244/2016. (XI. 28.) AB végzés, indokolás [27]; 3001/2018. (I. 10.) AB határozat, indokolás [27], [28], [39]; 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat, indokolás [26]; 7/2021. (II. 19.) AB határozat, indokolás [26], [29]; 6/2021. (II. 19.) AB határozat, indokolás [22]–[23].

³³ A tényállás nem tartalmaz célszót, azonban az Alkotmánybíróság és az EJEB ismertett gyakorlata a jogellenesség vizsgálata kapcsán szükségessé teszi ennek értékelését.

³⁴ Az Alaptörvény IX. cikke is kötelezővé teszi a célszót vizsgálatát, kimondva, hogy „(4) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére. (5) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.”

³⁵ Az Alkotmánybíróság idézett hivatkozása változatlanul a testület döntéseinek alapját képezi, lásd 3093/2019. (V. 7.) AB végzés, indokolás [17]; 3465/2020. (XII. 22.) AB határozat, indokolás [35]; 3214/2022. (V. 11.) AB határozat, indokolás [36].

³⁶ 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás [35].

korlatával összhangban, ha a véleményt nyilvánító személy a vulgáris szavakat pusztán stilisztikai eszközként használja, akkor a megnyilvánulás a véleménynyilvánítás szabadságának oltalmát élvezi.³⁷ Ezzel szemben – a hivatkozott AB határozattal összhangban – az indokolatlan és rosszhiszemű hírnévrontások sértik a jó hírnévhez való jog alapjogi teszt szerint korlátozott részét.³⁸

4. A sértési célzat vizsgálatának megjelenése a Kúria határozataiban

Az Alkotmánybíróság a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban rögzítette, hogy a bíróságok mérlegelési körébe tartozik annak megítélése, hogy az adott ügyben a véleményt nyilvánító személy átlépte-e közlésével a véleménynyilvánítás szabadságának megengedett határát.³⁹ Miután a Budapest Környéki Törvényszék a 9.Bf.593/2021/9. számú ítéletben elmulasztotta a sértési célzat vizsgálatára vonatkozó kötelezettségét, a Kúriának a becsületsértés vétsége kapcsán hozott döntéseit célszerű áttekinteni annak megállapításához, hogy eleget tett-e az alapjogi szempontok vizsgálatára vonatkozó kötelezettségének. Az alábbiakban a becsületsértés vétsége kapcsán hozott néhány olyan határozat bemutatása következik, amelyben a védelem felülvizsgálati kérelmében az eljáró bíróságok anyagi jogi jogszabálysértését a vádlotti megnyilvánulás közéleti vita körébe tartozó voltára alapozta.

4.1. A Kúria Bfv.704/2015/9. és Bfv.1075/2018/11. számú határozata

A felülvizsgálati eljárásban a Kúriának három megnyilvánulás büntetendőségéről kellett határozatot hoznia (Kúria Bfv.704/2015/9.). Az első tényállási pont szerint a vádlott a Facebook-fiókjához tartozó nyilvános üzenőfalra a sértett jegyzői munkáját bírálta. A terhelte a bejegyzését a következő mondatokkal zárta: „rasszizmus, diszkrimináció van, és nekünk, lakosoknak, ehhez még jó pofát is kell vágni. Kérem, hogy sújtsanak le már erre a rasszista képviselő-testületre és jegyzőnőre!” A második tényállási pont szerint a vádlott a sértett jegyzői munkakörének ellátását érintően ugyancsak a saját Facebook-fiókjának üzenőfalán a következőket tette közzé: „Ezeket én súlyos hibának tartom, számomra olyan, mintha adócsalók lennének, és ennek részese a helyi jegyző is.” Kifejtette továbbá, hogy „a roma származású embereket megkülönböztet[i], hátrányos helyzetbe hozza”. Végül azt írta a jegyzővel kapcsolatban, hogy „aki sorozatos jogtalanságok részese, az ne legyen a törvény betartója!” A harmadik tényállási pont az volt, hogy az önkormányzati képviselő-testület által tartott közmeghallgatáson hozzátvetőleg nyolcvan személy előtt kijelentette, hogy „a jegyző kétszer is feljelentette őt, és a rendőrségen hamis tanúvallomást tett”.

A Kúria az első és a második tényállási pontban rögzített megnyilvánulásokat (az alapjogi szempontoknak a – határozatból kitűnő – értékelése nélkül) becsületsértés vétségének minősítette.

³⁷ Skalka (27. lj.) [34]; Mustafa Erdoğan and Others v. Turkey, no. 346/04 és 39779/04, 2014. augusztus 27-i ítélet [44]; Ungváry and Irodalom Kft. v. Hungary, no. 64520/10, 2014. március 3-i ítélet [43]; Słomka v. Poland, no. 68924/12, 2019. március 6-i ítélet [64].

³⁸ Uj v. Hungary, no. 23954/10, 2011. október 19-i ítélet [20].

³⁹ 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, indokolás [36].

tette. Az indokolásában nem jelent meg a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban megfogalmazott mércék figyelembevétele, és a megnyilvánulás sértési célzatának megítélésére sem tért ki a bíróság. A döntést az Alkotmánybíróság a 3263/2018. (VII. 20.) AB határozattal alaptörvény-ellenesnek minősítette és megsemmisítette. A testület az indokolásban kiemelte a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban rögzített, a közhatalmat gyakorló személyekre és közszereplő politikusokra vonatkozó tágabb túrészi kötelezettséget, valamint a közügyet érintő véleménynyilvánítások határvonalát. Megismételte a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban rögzített mérlegelés alkotmányossági követelményeit, továbbá a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatra hivatkozva kiemelte, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága „nem védelmezi a közéleti vitában kifejtett véleményt sem, ha az abban megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmélésében öltenek testet”.⁴⁰ Megjegyzendő, az Alkotmánybíróság azt is megállapította, hogy a Kúria felülvizsgálati végzése nem áll összhangban a bírói mérlegelés kapcsán elvárt alkotmányossági szempontrendszerrel, azonban a sértési célzat vizsgálatának szükségességére külön nem tért ki az indokolásban.

A Kúria korábbi határozatának megsemmisítését követően a megismételt rendkívüli jogorvoslati eljárásban a terhelt által védője útján benyújtott felülvizsgálati indítványt elbírálva, a Tiszaújvárosi Járásbíróság 8.B.226/2012/22. számú ítéletét és a Miskolci Törvényszék 2.Bf.323/2014/7. számú végzését a Bfv.1075/2018/11. számú határozattal hatályában fenntartotta. Indokolásában a rágalmazás és a becsületsértés büntetőjogi dogmatikájának hosszas részletezése során a megnyilvánulás közügyet érintő voltának jelentősége mellett megállapította, hogy a „rasszista” kifejezés és „a roma származású embereket megkülönböztet[i], hátrányos helyzetbe hozza” kijelentés gyalázkodó jellegű. E megállapítását azzal magyarázta, hogy a terhelt értékítéletet tartalmazó megállapításai objektíve becsületsértők, hiszen az első két tényállási pont szerinti közlések tartalma alapján a sértett bünt elkövető személy. Hivatkozott továbbá saját következetes gyakorlatára: a közszereplő működésével kapcsolatos olyan tényállítások, amelyek – valóságuk esetén – a közszereplő ellen büntető-, szabálysértési vagy fegyelmi eljárás megindításának alapjául szolgálhatnak, meghaladják a szabad véleménynyilvánítás alkotmányos határait, és alkalmasak a sértett jó hírének, becsületének megsértésére.⁴¹ Azonban az értékítélet sértési célzatára vonatkozó mérlegelésről vagy annak szükségességéről az indokolás nem tartalmaz okfejtést.⁴²

⁴⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, indokolás [40].

⁴¹ EBH2018. B.19.

⁴² Az Alkotmánybíróság a 29/2019. (XI. 4.) AB határozattal megállapította a Kúria Bfv.1075/2018/11. számú határozata alkotmányellenességét, ezért azt megsemmisítette. A testület állásfoglalása alapján az 1. és 2. tényállási pont alapján a kifejezések a véleménynyilvánítás szabadságának oltalma alatt állnak, ugyanis az indítványozó bírálata nem sértette a címzett közszereplő emberi méltóságának lényegi magját. Az előző határozathoz hasonlóan a közlő személy sértési célzata vizsgálatának szükségességéről nem tartalmaz megállapítást. Megjegyzem ugyanakkor, hogy a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat indokolásának [29] pontja szerint a megalázási célzat mellett a megnyilvánulásnak súlyosan bántónak vagy sértőnek kell lennie. Figyelemmel arra, hogy az Alkotmánybíróság határozata értelmében konjunktív feltételekről van szó, a másik feltétel hiányában a sértési célzat vizsgálata nem bír jelentőséggel.

4.2. A Kúria Bfv.III.1.309/2018. számú határozata (BH2019. 3.68.)

A tényállás szerint a rendőrök intézkedés alá vonták a terheltet, amelynek során a vádlott annak tudatában, hogy a sértettek rendőrök, őket az „Orbán kutyái vagytok” és a „kurva anyátok” kifejezésekkel illette, majd azokat a sértettek abbagyására irányuló felszólítása ellenére több alkalommal megismételte. A vád tárgyává tett kifejezések miatt a Békéscsabai Járásbíróság 11.B.335/2015/25. számú ítéletével kétféle becsületsértés vétségének elkövetése miatt mondta ki bűnösnek a vádlottat, a bűnösséget megállapító döntést pedig a Gyulai Törvényszék mint másodfokú bíróság 9.Bf.40/2017/4. számú végzésével helybenhagyta. A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt. Indokolásában kifejtette, hogy az „Orbán kutyái” megnyilvánulás a sértettek közhatalmi szerepére irányult, ekként nem személyeskedő bírálathoz, hanem tiszta hatalomkritika volt. Megítélése szerint a kijelentés nem hatolt a közlések címzettjeinek magánszférájába, ezért őket nem emberi mivoltukban, hanem rendőri minőségükben bántotta. A szidalmazó „kurva anyátok” kifejezést a terhelt az intézkedés tényére tekintettel fejtette ki, így az az intézkedés kritikájának értékelhető. A védő hivatkozott arra, hogy véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlása során a vélemény nyilvánító személyt megilleti a közlés módjának szabad megválasztása.

A Kúria a felülvizsgálati indítványt nem találta megalapozottnak. Indokolásában a fent ismertetett kétféle becsületfogalmat érintő joggyakorlatának megfelelően kimondta, hogy a tényállásban szereplő két kifejezés alkalmas a becsület csorbítására, azok az emberi méltóságot sértik. Ezért annak megítélését, hogy a terhelt által használt kifejezések a véleménynyilvánítási szabadságának oltalma alá tartoznak-e, a jogellenesség vizsgálatának körébe vonta. A Kúria megállapította, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága csak kisebb mértékben korlátozható a közhatalmat gyakorló személyek védelme érdekében, azonban az emberi méltósághoz való joguk nem üresedik ki. A véleményszabadság már nem nyújt oltalmat az olyan öncélú, azokat utólag kritikai megjegyzésként beállító közlésekkel szemben, amelyek célja a pusztán megalázás, a bántó vagy sértő kifejezések használata. A határozat indokolása ugyan konkrétan nem hivatkozta a Skalka-ügyet és a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatot, de átvette azok megállapításait a sértési, megalázási, bántási célzatról.⁴³ A döntés ugyanakkor az alapjogi követelmények megismétlésén és az Alaptörvény IX. cikke és az AB határozatok hivatkozásán kívül nem tartalmazta az alkotmányos követelmények vizsgálatát. Mindössze tényként megállapította, hogy a terhelt kijelentései véleménynyilvánításnak, értékítéletnek nem minősíthetők, azok „kifejezetten

⁴³ A „véleménynyilvánítás szabadsága sem oltalmazza azokat a közléseket, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása vagy a közügyekkel össze nem függő, öncélú támadása, megsértése. Ekként nem illeti védelem az olyan kifejezéseket sem, amelyekben megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmérlésében öltenek testet. Nem a közéleti véleménynyilvánítás szabadságával él, aki a másik személy emberi mivoltában való megalázása érdekében használ súlyosan bántó vagy sértő kifejezéseket. Ennek megfelelően az emberi státuszt közvetlenül megtestesítő emberi méltóság jelöli ki ezen szabadságjog határvonalát. A közügyek vitatását, azaz a nyomozó hatóság képviselőjében eljáró hivatalos személyek, rendőrök eljárását érintő véleményszabadság emberi méltóságból fakadó konkrét jogági korlátait jelen ügyben a büntetőjog eszköztárában jelöli ki. Ennek megítélése, hogy az irányadó tényállás alapján a terhelt magatartása a bűncselekmény törvényi tényállásába ütközik-e, a jogi értékelés körébe tartozik.” BH2019. 3.68. [34]–[35].

gyalázkodóak, lealacsonyítóak, megszegényítőek, az emberi méltóságot, az emberi mivolt lényegét durván sértők voltak”.

A Kúria az indokolásában nem reflektált a védő felülvizsgálati kérelmében megfogalmazott közlés közügy jellegére vonatkozó érvére, és az előző alpontban ismertetett szempontokat sem vizsgálta. Az indokolás nem ad magyarázatot arra, hogy a terhelti megnyilvánulás közéleti kérdést érintett-e vagy a vádlott szándéka a sértettek megbántására, megalázására irányult-e. Ez utóbbi fennállására talán a közlést elbíráló egyetlen mondatának megfogalmazásából lehet következtetni; a Kúria a terhelt által megfogalmazottakat gyalázkodónak, lealacsonyítóknak, megszegényítőnek tartotta.

4.3. A Kúria Bfv.1448/2021/14. számú határozata

Az ügyben a Kúriának az előző határozatban elbírált megnyilvánuláshoz hasonló közlés kapcsán kellett felülvizsgálati eljárást lefolytatnia. A tényállás szerint a terhelt két rendőr és egy közterület-felügyelő sérelmére közölte, hogy „ti Orbán-szopók, takarodjatok ki az udvarról!” A nyilatkozat becsületsértés vétségét megállapító minősítése kapcsán ezúttal a Kúria nem hivatkozott az Alkotmánybíróság gyakorlatára, azonban a BH2019. 68. számú eseti döntésre utalva rögzítette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem részesíti védelemben azokat a megnyilvánulásokat, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása, vagy közügyekkel össze nem függő, öncélú támadása, megsértése. Kiemelendő, hogy az előző döntéssel ellentétben a Kúria értékelte a terhelt megnyilvánulásának sértő célzatát: „Nem vitásan az intézkedést folytató hivatásos rendőröket a terhelt e (rendvédelmi) feladatkörük, munkakörük ellátása során, azzal összefüggésben szidalmazta, kifejezetten azzal a céllal, hogy őket – az egyébként jogszerű intézkedésük miatt – sértegesse, gyalázza.”⁴⁴ Ennek megfelelően a bíróság az alapjogi követelményeknek megfelelően, a közlés becsület csorbítására való alkalmassága mellett, a terhelt megnyilvánulásának célzatát is figyelembe vette.

4.4. A Kúria Bfv.378/2022/8. számú határozata

A Kúria a védő által előterjesztett felülvizsgálati kérelem alapján a „milyen ember [X]? Egy geci”, illetve az „[X] nem hülye, csak geci” megnyilvánulás tárgyában hozta meg Bfv.378/2022/8. számú precedensképes határozatát. A döntés indokolása az Alkotmánybíróság határozatainak figyelembevételét illetően valóban precedensjellegűnek tekinthető. A bíróság helyesen ismerte fel, hogy a becsületsértés tényállásának értelmezése az Alkotmánybíróság alapjogi határozatainak figyelembevételével lehetséges. A 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban megfogalmazott szempontok alapján a megnyilvánulás kapcsán mindenekelőtt azt értékelte, hogy a közlés közügyet érintett-e. Azonban mivel a mérlegelés során a terhelt öncélúságát állapította meg, a közügy azonosítására nem került sor. Ezt követően a „geci” szó használatát értékelte, és annak értékítéleti mivolta mellett foglalt állást.

⁴⁴ Kúria Bfv.378/2022/8., indokolás [68].

Végül az alapjogi szempontokat sorra véve a véleménynyilvánítási szabadság határának megítélése tekintetében a 3329/2017. (XII. 8.) AB határozat, a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, az 1/2015. (I. 16.) AB határozat és a 3093/2019. (V. 7.) AB végzés alapján foglalt állást. A Kúria indokolásában rámutatott, hogy a terhelt által használt trágár kifejezés erősen pejoratív, mélyen sértő kifejezésnek számít, és használatával jelentősen túllépte a jogszerű kritika határát, a sértettet indokolatlanul gyalázta. Kitért továbbá arra, hogy az öncélú megnyilvánulás nem hordozott semmilyen többletinformációt annak köznyelvi jelentéséhez képest, ez pedig a megítélése szerint szükségtelenül személyeskedő, gyalázkodó célzatra utal. Ebből eredően a vádlott célja kifejezetten a sértett lejáratása, emberi méltóságának megsértése volt. Ezért a Kúria az előző alpontban ismertetett szempontokra kitérve, a sértési célzat megítélésével tartotta fenn a terhelt bűnösségét megállapító határozatot.

A Kúria határozata a korábban kiemelt és az előző döntésben is felismert kettős becsületfogalmat érintő bírói gyakorlat szempontjából is jelentőséggel bír, ugyanis a változás jeleit mutatja az indokolás:

A rágalmazás és a becsületsértés tényállásának büntetőjogi értelmezése a közszereplők, újságírók és politikusok esetén a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat közzétételét követően nem csupán a büntető anyagi jogi szabályozás alapján, hanem az Alkotmánybíróság alapjogi értelmezését szem előtt tartva érvényesül.

A Kúria indokolása kétségtelenül a cselekmény tényállásszerűségének vizsgálata körébe vonta az alapjogi szempontokat. Mivel az indokolás az eddig megszokott – bár tényközléseket érintő határozatokban megjelent – kúriai döntésekkel⁴⁵ ellentétben nem tért ki arra, hogy az adott megnyilatkozás a becsület csorbítására való alkalmassága miatt önmagában, és nem annak alapjogi viszonyában vizsgálandó, a joggyakorlat változása remélhető. Emellett szól az is, hogy a korábbi megközelítést rögzítő ügyektől eltérően a jelen ügy előadó bírója Tuba István Krisztián volt, és a korábbi joggyakorlatban hozott döntéseket a Kúria más összetételű tanácsban hozta meg.

5. Konklúzió

A Bfv.378/2022/8. számú határozatig az elmúlt egy évtized kúriai gyakorlatában töretlen volt az 1961. évi Büntető Törvénykönyv hatálybalépésétől fennálló, annak miniszteri indokolásából és a bírói gyakorlatból eredő kettős becsületfelfogás. E feltűnést érdemben nem keltő joggyakorlati anomália elmélyítését szolgálta a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat büntetőbírói gyakorlati adaptációja. A Kúria 2011-től hozott határozatai közül több is a tényállásszerűség keretein kívülre szorította az alapjogi követelmények érvényesülését.⁴⁶ E dogmatikai probléma

⁴⁵ BH2013. 8.204.; EH2013. 09.B16.; EH2019. 01.B2.; BH2020. 9.258.; BH2021. 9.249.; BH2022. 10.256.; Kúria Bfv.950/2011/3.; Kúria Bfv.957/2011/5.; Kúria Bfv.1052/2018/6.; Kúria Bfv.51/2019/5.; Kúria Bfv.950/2019/3.; Kúria Bfv.750/2021/6.

⁴⁶ BH2013. 8.204.; EH2013.09.B16.; EH2019. 01.B2.; BH2020. 9.258.; Kúria Bfv.1052/2018/6.; Kúria Bfv.51/2019/5.; Kúria Bfv.950/2019/3.

megoldását jelentheti a Kúria fent ismertetett friss, precedensképes határozata, amely a tanács összetételében és az előadó személyében hozott változás nyomán új – általam helyesnek vélt – megközelítést hozva, a tényállásszerűség vizsgálata körébe emelheti az alapjogi szempontok értékelését.

A dogmatikai megközelítésnél sokkal fontosabb az emberi mivoltban való megalázás érdekében használt, súlyosan bántó vagy sértő kifejezések megítélésére vonatkozó alapjogi követelmények érvényesülése a büntetőbírói gyakorlatban. Miként az a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat indokolásából kitűnik, a közéleti kérdések megvitatásában az ilyen kifejezések használata nem megengedett. Azonban tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság a Skalka-ügyben determinált szempontokra alapozta az alapjogi mércét, a sértő megnyilvánulások határával kapcsolatban is az ott megfogalmazott követelmény alkalmazása tartható célszerűnek.⁴⁷ E megfogalmazásbeli pontosítástól függetlenül a megnyilvánuló személy célzatának jelentősége van, azt a bíróságoknak vizsgálniuk kell. A Kúria fent kiemelt határozatai mellett számos más bírósági döntés áttekintése azt mutatja, hogy több indoklás nem tér ki az alapjogi szempontokra vagy elmulasztja a sértési célzat figyelembevételét. A már hivatkozott határozatoknál maradványként kiemelhetők az alábbiak, amelyek nem vizsgálták a vádlott sértési célzatát: a Kúria fent ismertetett Bfv.704/2015/9. és Bfv.III.1.309/2018. számú határozatával felülvizsgált Tiszaújvárosi Járásbíróság B.226/2012/22., a Miskolci Törvényszék Bf.323/2014/7., a Békéscsabai Járásbíróság 11.B.335/2015/25. és a Gyulai Törvényszék Bf.40/2017/4. számú határozata.

Külön kiemelendő a Budapest Környéki Törvényszék mint másodfokú bíróság 9.Bf.593/2021/9. számú, fentebb hivatkozott határozata, amely a téma feldolgozását inspirálta azzal, hogy abban a jogalkalmazó tévesen azonosította az alapjogi követelményeket és a nyilatkozó személy célja kapcsán vizsgálni szükséges kérdést. Ugyanis a véleménynyilvánítás szabadságának határát nemcsak az képezi, hogy közszereplőhöz köthető vita során tesz-e a megnyilvánulást, hanem az is, hogy a nyilatkozat célja a másik személy megalázása, bántása vagy sértése-e. A súlyosan bántó kifejezések használatának nem nyújt védelmet a véleménynyilvánítás szabadsága, ezáltal a közlés kapcsán a becsületsértés vétsége megállapítható.

A negatív példákkal ellentétben a Kúria Bfv.1448/2021/14. és Bfv.378/2022/8. számú határozata, valamint az utóbbi döntéssel felülvizsgált Tapolcai Járásbíróság B.187/2019/3. számú határozata a sértési célzat értékelésének mintáját képezi. Célzatot a tényállás nem tartalmazott, azonban az Alkotmánybíróság és az EJEB ismertetett gyakorlata a jogellenesség vizsgálata kapcsán szükségessé teszi annak értékelését. Meggyőződésem szerint a Kúria ezen ügyeinek indokolásában felismerhető az Alkotmánybíróság ismertetett alapjogi mércéjének büntetőjogi alkalmazása. Ennek megjelenése pedig azt mutatja, hogy a jogalkalmazói gyakorlat az egyedi döntések során mulasztja el az alkotmányos követelmények megfelelő értékelését. Ezért a joggyakorlat átgondolása szükséges.

A kifejtetteken túlmenően 2023. június 2-án hatályba lépett a becsületsértés tényállásának módosítása, amely a törvénybe foglalt büntetendőséget kizáró okként rögzíti, hogy

⁴⁷ Skalka (27. lj.) 34. bekezdés: „az Egyezményben garantált véleménynyilvánítás szabadsága már nem oltalmazza azokat a közléseket, amelyek célja önmagában a másik bántása, megalázása vagy a közügyekkel össze nem függő, öncélú támadása, megsértése.”

nem büntetendő becsületsértés miatt annak a cselekménye, aki az (1) bekezdésben meghatározottakat a közügyek szabad megvitatása körében sajtótermék vagy médiaszolgáltatás útján követi el, feltéve, hogy cselekménye nem irányul a sértett emberi méltóságának nyilvánvaló és súlyosan becsmérítő tagadására.

Megjegyzendő, hogy e büntetendőséget kizáró ok mindössze kodifikálta az egyébként is fennálló bírói gyakorlatot.

A közügyet érintő tényközlések kapcsán a valóság sikertelen bizonyításának megítélésére kell felhívni a figyelmet. Bűncselekmény csak akkor valósul meg, ha a nyilatkozat túllépi a véleménynyilvánítás szabadságának az emberi méltósághoz és a jó hírnévhez való jog érvényesülése érdekében alkalmazott szükségességi-arányossági teszt szerinti határt. A 36/1994. (VI. 24.) AB határozattól kezdődően következetesen alkalmazott alapjogi mérce, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának védelemben nem részesített körét a tudatosan hamis tényközlések és azok a tényállítások képezik, amelyeknél a nyilatkozatot tevő személytől a foglalkozása, hivatása szabályai szerint elvárható lett volna a valóságtartalom vizsgálata, azonban az e gondossági kötelezettségének nem tett eleget.⁴⁸ Következésképpen a valóság bizonyításának sikertelensége nem vet véget a jogalkalmazó vizsgálatának: a büntetőjogi felelősség megállapításához a tények hamisságára kiterjedő tudattartalom, a szakmai szabályokból eredő többletkötelezettség megléte és azok nem teljesítése is szükséges.

Irodalomjegyzék

- BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntetőbíróságok az alapjogi követelmények és a dogmatika szorításában*. Doktori értekezés, Budapest, ELTE, 2019, <https://bit.ly/498h0MO>.
- KOLTAY András: A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme. *Pázmány Law Working Papers*, 2019/4., 1–23.

⁴⁸ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, indokolás III.3.